

Írta: Csapóné Hegyi Erzsébet

KULCS VAGY ZÁR

Egy kisfiú – nevezzük Lacinak – vergődik, nem talál megértő és segíteni tudó emberre. Pedig lehet, hogy a megoldás kulcsa a kezünkben van, csak nem találjuk hozzá a megfelelő zárat!?

Laci 1991 nyarán született, ekkor édesanyja 32 éves volt, édesapja 30. A terhesség és szülés normál lefolyású és komplikációmentes volt. Az édesanyjának az előző házasságából született 4 gyermeke intézetben nevelkedett. Az édesapának ez az első házassága és első gyermeke. A szülők elég szigorúan próbálták nevelni gyermeküket, és sokszor testi fenytést alkalmaztak. Mivel az apa rokkantnyugdíjas, és az anyának sincs mindig jövedelme, a család elég szűkös napokat is megélt.

Az igazi probléma az óvodában derült ki. Laci agresszív volt társaival, trágár szavakat használt, köpködött, rugdosott, az ebédet nem tudta nyugodtan elfogyasztani. Az óvó néni tehetetlenül állt a gonddal szemben, ilyen gyerekekkel még nem találkozott.

1993-ban vették észre, hogy a kisfiú látásával valami gond van, szemüveget kapott, amit évente 3-szor kellett pótolni, mert eltört vagy elveszett. Az óvodából nem kapott a szülő információt azzal kapcsolatban, hogy hová fordulhatna segítségért. Lehet, hogy az óvó néni sem ismerte fel Laci magatartászavarát, és ha nem ismerte fel, kezelni és tolerálni sem tudta. A szülők pedig azon a véleményen voltak, hogy eleven a gyerek.

„Ha nem fogadtam szót, apám levette a nadrágszíját, és megmutatta a Magyarok Istenét! Felnőttem, és ember lett belőlem, én is így teszek.” Elszomorító és elgondolkodtató az apának ez a felfogása és viselkedése a gyermekével szemben.

Elérkezett az iskolába Laci. A pedagógusok már az első konfliktus után látták, hogy itt csak szakember segíthet. Megpróbálták a szülőkkel felvenni a kapcsolatot, de mindig akadt kifogás amiért nem jelentkeztek az iskolában. Ha mégis sikerült az osztályfőnöknek beszélni az utcán az apával, akkor az apa teljesen elutasító volt.

Az én gyereke nem hülye! Nagyon sokszor elhangzott ez a kijelentés, ami persze teljes mértékben fedte a valóságot. 1998 őszén sikerült a gyermek ideggondozóban elvégezni egy vizsgálatot, ahol figyelemzavart diagnosztizáltak. 1999 elején már a gyermek ideggondozó és az általános iskola is kezdeményezte az újabb vizsgálatot. A Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság „ún. más fogyatékossgát” aktivitás és figyelemzavart összegzett. Speciális nevelést javasoltak kisebb létszámú osztályban, fejlesztő pedagógiai megsegítés mellett. Az iskolában sem anyagilag, sem szakmailag nem tudták a feladatot felvállalni, ráadásul a szülők sem voltak együttműködők. Komoly kihívás volt a pedagógusok számára az is, hogy egy másik gyermekben is felfedezni vélték a magatartászavar jeleit, aki történetesen Laci osztálytársa volt. Ebben a közösségben órát tartani szinte képtelenség volt. Csak a fegyelmezésre és a gyerekek testi épségének a megóvására volt idő és energia. A két problémás gyermek egymást túllícitálva szitkozódott, verekedett, köpködött, rohangált a tanteremben órán. A szünetben tanúsított magatartásuk ezek után elképzelhető.

Igazán veszélyessé akkor vált a helyzet, amikor Laci vágó- és szűrőeszközöket vitt az iskolába, és használni is akarta is azokat. A szünetben egy tanár állandóan fogta a kezét, tanórán pedig bezárták az ajtót, mivel többször kiszökött az iskolából.

Laci élelmes gyermek hírében állt, és megtalálta a számára legjobb lehetőséget a szökésre és a rendbontásra.

Nagyon érdekelte Lacit, hogy miként működik a szennyvízszippantó autó és milyen mély az emésztőgödör. Ha tanóráról kikéredzkedett a wc-re, akkor kinyitotta az összes csapot és elárasztotta vízzel a mosdót. Ha a tanító néni nem jó jeggyel jutalmazta a hiányzó házi feladatát, akkor repült a vonalzó a tanár feje felé.

A szülők nem vettek részt szülői értekezleten, a nagymamát küldték el az osztályfőnökhöz, de érdembeli megállapodás és a gyermek viselkedésében javulás nem történt.

1999 októberében került Laci a gyermekjóléti szolgálathoz.

Megpróbáltam felvenni a szülőkkel a kapcsolatot, ami először nem sikerült.

Elmentem az iskolába és megnéztem, hogyan viselkedik a gyermek. Teljesen átlagos külsejű, és az első percben átlagos magaviseletű kislánynak találtam.

Mínta varázsszónak engedelmeskedett volna, egyszerre csak felpattant a helyéről, és körbe-körbe szaladgált a tanteremben. A java csak ezután következett; szaladgálás közben torka szakadtából ordított, ha valaki közeledett feléje, annak nekiment és rúgta, harapta, ütötte, köpkölte.

A tanító néninek nem kis energiájába került lefékezni a gyereket, és az órát megtartani. Lacitól féltek a gyerekek és féltek a tanárok is. Felkerestem a családot, és megpróbáltam fényt deríteni a gyermek reakciójára, a tünetek okára. Hosszasan elbeszélgettem a szülőkkel, de igazán nem nyíltak meg előttem. Azt érzékeltették, hogy nagyon-nagyon szeretik Lacit, és szerintük csak eleven a gyerek, nincs különösebb baja. Az apa hevesen tiltakozott az ellen, hogy a közeli bentlakásos speciális intézményben tanuljon tovább a gyermek. Elmondása szerint a fiát bolondnak titulálják, és ennek megfelelően kezelik az iskolában. A szakvélemény persze ezt cáfolta, de ez kevés a szülőknek, és a gyerek magatartásáért a nevelőket teszik felelőssé. Otthon rendszeren viselkedik, szófogadó, segítőkész gyerek, a pedagógusok feladata, hogy neveljék a fiát.

A véleményemet – miszerint a szülőnek is kell nevelni a gyermeket – teljesen elvetették, a fizikai szükségleteket éppen elég kielégíteni. A gyermekkel alig tudtam beszélni, apuka mindig kiküldte, nehogy hallja, amit beszélünk. A nagymama is hibás a szülő szerint, mert nem lehet rábízni Lacit. Folyton veszekednek, Lacit leköpi a nagyit, erre a nagymama seprűvel veri el a gyereket, és közben szidja a felmenőivel együtt. A nagymama többször állt neurológiai kórházi kezelés alatt, és jelenleg is marokszámra szedi a gyógyszert. Elképesztő mondatok hangzottak el, szinte kábultan jöttem el a családtól.

Az év végére az iskolaigazgató szülői értekezletet hívott össze, aminek témája Laci magaviselete volt.

Legalább 15 felháborodott szülővel találtam szemben magam. A haragjukat teljesen megértettem és minden empátiám az övék volt, de nem nézhettem tétlenül, hogy „lincshangulat” alakuljon ki. Ugyanis követelték a felháborodott szülők, hogy Lacit Írassa át másik iskolába az anyuka – csak anyuka jelent meg -, mert ha nem, akkor másnapról nem engedik gyermekeiket iskolába. Az igazgatót felszólították a választásra; vagy Laci, vagy a többi tanuló.

Azt is kijelentették, ha Laci bántja a gyermeküket, a szülők fogják megverni őt.

A krízis tetőzött, és elérkezett az ideje, hogy határozottan és ellenvetést nem tűrő hangon megvédjem a gyermeket. Tájékoztattam a megjelenteket, hogy azzal semmit sem oldunk meg, ha megverik a kislánynak. Nevetséges és elfogadhatatlan, illetve törvénybe ütköző a felnőttek gyermekkel szembeni önbíráskodása. Megkértem Laci anyukáját, hogy másnap keressen fel, és közösen kérjünk időpontot a gyermekneurológiára. A többi szülőtől és nevelőtől toleranciát és együttműködést kértem.

Elenium tablettát kellett szedni a gyerekeknek- a januári vizsgálat utasítása szerint -, de a tünetek alig változtak. Februárban már Andaxin tablettát kapott, márciusban betörte egy társa fejét vasdarabbal. A sértett kisfiú édesanyja látteleletet kért, és feljelentette Laci szüleit. Az osztálytársak szülei felkeresték az iskola igazgatóját és a község jegyzőjét, ahol kijelentették, hogy nem engedik gyermekeiket iskolába, amíg Laci is idejár. Esetmegbeszélést tartottunk, amin részt vett mind a két szülő, az igazgató, az igazgatóhelyettes, az osztályfőnök, a szolgálat vezetője és a szolgálat családgondozójaként én is.

Kemény „csata” volt, legalább 2 órát beszélgettünk, hol emelt hangnemben hol visszafogottan, és a végén mégis úgy éreztük a szülők kivételével, hogy nem jutottunk előbbre.

Az édesapa elmondta, hogy az ő gyerekének is betörték a fejét, lehet hogy csak védekezett Laci. Szerinte nem foglalkoznak eleget a fiával. Az igazgatóhelyettes elmondta, hogy Laci nagyon agresszív, már nem csak társaira, hanem önmagára is veszélyes, mivel a gyerek saját fején jégtáblát tört össze. Az osztályfőnök kijelentette, hogy Laci órán egyáltalán nem dolgozik, ceruzája hegyét akarattal kitéri, nehogy írnia kelljen. Az igazgató szerint ideggondozóba kellene vinni a gyermeket, mert komoly problémák vannak, s ultimátummal fordultak a többi szülők hozzá. Az anyuka szerint a kezelőorvos nem tájékoztatta a gyermek állapotáról a szülőket, így ők nem tettek semmit a továbbiakban. Megkértem a szülőket, hogy kísérik el reggelente a gyermeket az iskolába, illetve jöjjenek érte délután, és akkor minden nap megbeszélhetik a problémákat a nevelőkkel. Ráadásul állandó felügyelet alatt lenne a kisfiú, ami testi épségét is óvna. Az apa kijelentette, hogy nem tudja vállalni a felügyeletet, mivel dolgoznia kell. Az anya vállalta a felügyeletet addig, amíg el nem helyezkedik új munkahelyre. Az iskola vállalta, hogy megoldják a gyermek időleges kiemelését az osztályból, és a rendelkezésre álló kereteken túl is fejlesztik Lacit heti 10 órában a tanév végéig. Ajánlottam a szülőnek, hogy a Nevelési Tanácsadóval felvesszük a kapcsolatot, és időpontot kérünk a mielőbbi vizsgálatához.

Azt gondoltuk, hogy megoldottunk egy problémát és egy gyermek sorsát. De túl szép lenne, hogy igaz is legyen. Annak ellenére, hogy Laci gyönyörűen dolgozott, jegyeit kijavította, és magatartása is javult, csak időleges volt a megoldás.

Eljött a nyár, és vele a nyári szünet. Laci sokat volt egyedül. Bizonyítani nem tudtam, hogy senki sincs otthon, mivel nem engedett be a kisfiú mondván, hogy alszik anyukája, mert éjszakás. Az apa nem volt otthon, egyedül mentem családot látogatni, így tanúm sem lett volna. A szomszédok pedig nem látnak és nem hallanak, még beszélni sem tudnak. Vagy az udvaron, vagy az utcán játszott nyakában a lakáskulccsal. A Nevelési Tanácsadóba nem tudtak időpontot adni, mivel nem volt szakemberük, felmondás miatt.

Elkezdődött a következő tanév és vele Laci kálváriája. Már szeptemberben újra kérte az iskola a szakvéleményt, mert ahogy visszakerült a közösségbe előlről kezdődtek a bajok. Októberben megtörtént a vizsgálat és a következő volt az összegzés és javasolt intézkedés: „A gyermek ép értelmű. Tanulmány eredményeinek háttérében iskolai képességek kevert zavara áll /dyslexia, dysgraphia, dyscalculia). A korábban diagnosztizált hyperkinetikus magatartás, maktivitás- és figyelemzavar tünetei már alig tapasztalhatóak. Tanulmányait adott oktató-nevelő környezetben folytassa egyéni pedagógiai megsegítés mellett. A gyermek problémáját az osztályközösségből való kiemelése tovább mélyítené, újabb pszichés traumához vezetne.” Tulajdonképpen semmi újat nem tudtunk meg a szakvéleményből, pedig ettől a vizsgálatától sokat vártunk.

A gyermek hánykolódott tovább, sem az iskola közössége, sem a szülők nem bírták a megterhelést.

A hónap végén az apa átíratta Lacit a szomszéd község iskolájába, ahová örömmel felvették a gyereket. Fejlesztő pedagógus osztályába került, ahol nem volt eleinte gond. Ugyanis Laci a keresztszüleinél lakott, hogy ne kelljen naponta autóbusszal átjárnia. A leckéje kész volt, tanult rendesen, jól beilleszkedett. 3 hét után a keresztszülők hazavitték a gyereket, mivel nem tudták vállalni a felelősséget tovább a kisfiú tetteiért. Hazudott, lopott, nem fogadott szót, káromkodott. Az igazgató jelezte a sorozatos problémákat, és felvette a kapcsolatot a Nevelési Tanácsadóval. Újabb szakértői vélemény készült, aminek az eredménye szinte ugyanaz, mint az előző két véleményé. Heti rendszerességgel kell fejleszteni a figyelem és akarati funkciókat. Az osztályfőnök napi feljegyzései elképesztőek a gyermek magatartását illetően. A deviáns viselkedése önmagára is veszélyes, mindig van nála szűrő-vágó eszköz, amivel társait bántja. A tanárnő egy véletlen folytán meglátta, hogy Laci egy osztálytársa nemi szervét tartotta a szájában – elbújva egy üres teremben a padok mögött – népitánc-óra ideje alatt.

Beszéltünk a gyermeket kezelő pszichológussal, aki szerint ezek a tünetek nem adnak okot az ijedtségre, ha továbbra is jár a kezelésre a kisfiú.

Az apával tudattuk a tanárnő feljegyzéseit, látszólag megijedt, később hamis vádaknak tekintette az egészet.

Az iskola kezdeményezte Laci visszahatását a lakóhely szerinti általános iskolába, mivel a részleges magántanulói foglalkoztatást megoldotta, de a napi 2 óra eltelté után nem tudja biztosítani a gyermekfelügyeletét az autóbusz indulásáig.

Az apa nem akarta, hogy gyermeke újra ebbe a közösségbe kerüljön, de azt sem volt hajlandó vállalni, hogy Lacit kíséri a buszon az iskolába és onnan haza, vagy hogy másik iskolát keressen a fiának.

A gyermek viselkedése nem tette lehetővé, hogy egyedül utazzon, mégsem kísérte egyik szülő sem.

2001. február 19-én Lacit védelembe vettük, majdnem 3 hónapot vett igénybe a szükséges iratok, véleményezések beszerzése. Községünk jegyzője az oktatási előadó és a helyi iskola igazgatója kérésére az Országos Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság előtt van a kérelem egy újabb vizsgálatra. Csak reménykedni tudunk, hogy számunkra és Laci számára megnyugtató megoldás születik.

Tudom, hogy egy gyermek sorsa van a kezünkben, és ez a tudat teszi oly nehézé és széppé a feladatot. Hiszen, ha megoldást találunk, és jó a megoldás, akkor nyugodt lélekkel nyugtázhatnánk.

Félő hogy nem találjuk meg a jó megoldást! Nagyon sok összetevője van ennek a feladatnak:

- a szülőknek harmonikus családi életet kellene kialakítani, ami eddig nem sikerült
- odaadóan nevelni gyermeküket nagyon sok szeretettel és megértéssel, ami talán kompenzálná a hiányzó anya-gyermek kapcsolatot
- a szülőnek nem személyes sértésnek és rágalomnak kell tekinteni a Gyermekjóléti Szolgálat munkáját és a pedagógusok jelzéseit
- a gyermekvédelmi törvényben az ilyen esetekre nincs elegendő és kézzel fogható szabályozás, a szülő tudatlansága, hanyagsága és szégyenkezése miatt tehetetlenek vagyunk
- a szakértőknek nem egy intézetben kellene a gyermeket megvizsgálni, hanem a gyermek saját környezetében, és akkor a rejtett, illetve a még felszínre nem törő rendellenességeket is ki lehetne szűrni. A szakértő bizottságnak bátrabban kellene leírni az összegzést és javaslatot a gyermek kezelésével és fejlesztésével kapcsolatban, még akkor is, ha a szakértő bizottságnak kell finanszírozni a további fejlesztést

- a Kormánynak, az Oktatási Minisztériumnak észre kellene venni, hogy egyre több ún. más fogyatékkal küzdő gyermek és szülője vív elkeseredett harcot a gyógyulásért. Olyan intézményeket kell létrehozni, ahol hatékonyan lehet a nevelést és a fejlesztést végezni. Ehhez a megfelelő pedagógusok elhivatottsága is szükséges és folyamatos továbbképzésük is alapkövetelmény

- az általános iskoláknak fel kellene készülni, hogy egyre több Lacihoz hasonló tanulójuk lesz, és ha nem szakemberként nyúlnak a gyerekekhez, akkor az iskolai évek pokollá válhatnak mindenkinek

- minden változtatás és fejlesztés anyagi terheket ró az államra, az önkormányzatokra, az iskolákra, a szülőkre

- nem utolsó a sorban a prevenció szerepe!

Szülői szerepre való felkészítés az iskolákban, egyes társadalmi rétegekben jói körülhatárolt területeken intenzív propaganda a szemléletváltáshoz.

Számvetést kell csinálnunk!

A felnövekvő generáció sorsa és a miénk is a kezünkben van. Vállaljuk-e a felelősséget az elhibázott vagy későn megtett lépésért?

Az esettanulmányban felvetett problémáról olvashatnak Gádoros Júlia A magatartászavar kezeléséről című cikkében (a szerk.).